

CSR กับปาหี่ของ วิสาหกิจข้ามชาติ

ที่ว่าเป็นปาหี่เพราะมีการบิดเบือนความรับผิดชอบ
ต่อสังคมเป็นการอาสาทำดี กลายเป็นสังคมเป็นหนี้บุญคุณ
ของธุรกิจไปเสียอีก

การสัมมนานานาชาติ

ปาหี่ CSR ของวิสาหกิจข้ามชาติ พบเห็นในโอกาสที่ผู้เขียนไป
เป็นวิทยากร ในงานสัมมนาระหว่างประเทศเรื่อง CSR ที่นครโฮจิมินห์
ประเทศเวียดนาม ในระหว่างวันที่ 27-28 กันยายน 2550 งานสัมมนา
ดังกล่าวก็คือ Asian Forum on Corporate Social Responsibility, 2007 ซึ่ง
มีผู้เข้าร่วมงานถึง 550 คนจาก 34 ประเทศ มาจากองค์กรต่าง ๆ ถึง 369

26000 ในอนาคต เพื่อให้เกิดความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมเพิ่มขึ้น หากไม่
จะรณรงค์งดซื้อสินค้า เป็นต้น

อย่างไรก็ตามมาตรฐาน ISO เหล่านี้ก็มักทำโดยสมัครใจ ทำให้การ
แก้ไขปัญหาล้างแวล้อมไม่ประสบความสำเร็จ ยิ่งให้ทำตามความสมัครใจ
เท่าไร ก็ยิ่งจะเป็นการปล่อยปละละเลยมากเท่านั้น ส่วนผู้ที่รณรงค์
เรื่องสิ่งแวดล้อมก็เพียงแต่ได้จัดกิจกรรมรณรงค์ไปตามความพอใจ แล้วก็
เลิกกันไปแบบ 'จุดพลุ' แต่ไม่เกิดประสิทธิผลหากเจ้าหน้าที่เพิกเฉยโดย
ถือหลักให้เป็นไปตามสมัครใจ

ข้อสังเกต

อาจกล่าวได้ว่า ปัญหาสิ่งแวดล้อมจะไม่เกิดขึ้นหากรัฐบาลไม่เอาหู
ไปนาตาไปไร่ และบังคับใช้กฎหมายโดยเคร่งครัดเพื่อประโยชน์ต่อสังคม
ส่วนรวม ปัญหาความวิบัติของสิ่งแวดล้อมเกิดจากผู้กระทำผิดรายสำคัญ
จำนวนน้อย การรณรงค์จึงต้องเน้นการป้องปรามผู้กระทำผิด โดยอาศัย
กฎหมายและแรงบีบบังคับทางสังคมและจริยธรรมเป็นตัวช่วย ไม่ใช่การไป
เที่ยวรณรงค์ให้ประชาชนรักสิ่งแวดล้อมในขณะที่มีคนที่ทำลายสิ่งแวดล้อม
'ลอยนวล' อยู่ทุกวัน

การแก้ปัญหาจึงไม่ใช่อยู่ที่การรณรงค์ส่งเสริมให้คนทำดี
เพราะยิ่งส่งเสริมมากก็จะดูเหมือนจะเบี่ยงเบนความสนใจให้หันไป
จากคนทำผิด การส่งเสริมให้วิสาหกิจอาสาทำดี จึงไม่สามารถ
แก้ปัญหาได้จริง เป็นเพียงกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์เท่านั้น

หมายเหตุ

เป็นส่วนหนึ่งของข้อคิดเห็นที่ผู้เขียนนำเสนอต่อที่ประชุมโต๊ะกลมว่าด้วยการส่งเสริม
ความรับผิดชอบต่อสังคมของวิสาหกิจ เรื่อง 'การระวังและป้องกันปัญหามลพิษและ
สิ่งแวดล้อมของไทย' ซึ่งจัดโดยศูนย์ส่งเสริมธุรกิจเพื่อสังคม กระทรวงการพัฒนาสังคม
และความมั่นคงของมนุษย์ ร่วมกับสถาบันไทยพัฒนา อาคาร 60 ปี กรม
ประชาสัมพันธ์ บ้านราชวิถี พญาไท ในปี 2551

แห่ง <1> โดยมีคนไทยเข้าร่วมสัมมนาประมาณ 20 คน งานนี้จัดหมุนเวียนทุกปี ในปี 2551 จัดขึ้นที่สิงคโปร์ และปี 2552 จัดขึ้นที่กรุงกัวลาลัมเปอร์

ข้อน่าสังเกตก็คือ งานสัมมนาแบบนี้ ผู้อุปถัมภ์รายใหญ่ของคิวเป็นวิทยากรเองแทบทั้งนั้น (แต่พอถึงเวลาบางคนก็ไม่มา) เรียกว่าเป็นงานโฆษณาชวนเชื่อ (Propaganda) ของวิสาหกิจใหญ่ ๆ ระดับโลกก็ว่าได้ วิทยากรอื่นที่ไม่ใช่ผู้อุปถัมภ์ จะได้พูดเฉพาะในช่วงแบ่งกลุ่มย่อยเท่านั้น และแม้ในช่วงกลุ่มย่อย ก็มักมีกลุ่มวิสาหกิจใหญ่ ๆ ของคิวพูดไว้มากมายเช่นกัน

วิเคราะห์วิสาหกิจข้ามชาติ

วิสาหกิจข้ามชาติรายใหญ่ ๆ ที่มาอุปถัมภ์การสัมมนา (ขอไม่เอ่ยนาม) ได้แก่ วิสาหกิจคอมพิวเตอร์ชื่อดังแห่งหนึ่งที่ผลิตระบบปฏิบัติการและโปรแกรมการใช้งาน (Application) วิสาหกิจคอมพิวเตอร์ที่ผลิตสมองหรือหน่วยประมวลผลสำคัญ วิสาหกิจโทรศัพท์เคลื่อนที่และโทรคมนาคม วิสาหกิจเครื่องตีมน้ำอัดลม และผลิตเครื่องอุปโภคบริโภค รายใหญ่ เป็นต้น

ท่านทราบไหม คอมพิวเตอร์ตั้งโต๊ะเครื่องหนึ่งราคาประมาณ 13,000 บาท ประกอบด้วยสมองหรือหน่วยประมวลผลเป็นเงินถึงประมาณ 5,000 บาทแล้ว ที่เหลือเป็นตัวเครื่อง จอ และ hardware อื่นๆ และถ้าเราอยากได้คอมพิวเตอร์ที่มีระบบปฏิบัติการและโปรแกรมการใช้งานที่ถูกต้องตามกฎหมาย เราต้องเพิ่มเงินอีกถึง 10,000 บาท

ดังนั้น แม้ขณะนี้จะมีการละเมิดลิขสิทธิ์กันมหาศาลในประเทศกำลังพัฒนา แต่ลำพังการขายกับลูกค้าทั้งในประเทศพัฒนาแล้วและประเทศกำลังพัฒนา ก็ทำให้วิสาหกิจคอมพิวเตอร์เหล่านี้ได้กำไรจนเจ้าของวิสาหกิจกลายเป็นอภิมหาเศรษฐีกันหลายรายแล้ว การที่วิสาหกิจเหล่านี้มาทำดีเอาหน้า แต่ค้าขายกึ่งผูกขาดและรีดเลือดกับปูเช่นนี้ มีอะไรน่านับถือหรือ

ข้อสังเกตอีกอย่างหนึ่งก็คือ วิสาหกิจข้ามชาติเหล่านี้ ผลิตสินค้าด้วยต้นทุนแสนถูก แต่ขายได้แพงหรือไม่ก็อาศัยการขายจำนวนมาก เช่นระบบโทรศัพท์เคลื่อนที่ บางวิสาหกิจยังมีลักษณะกึ่งผูกขาด เช่น วิสาหกิจน้ำอัดลม หรือแม้แต่วิสาหกิจผลิตภัณฑ์คอนกรีตก็เป็นวิสาหกิจกึ่งผูกขาดที่จ่ายค่าสัมปทานย่อยหินเพียงน้อยนิด แต่ผลิตสินค้าขายในราคาแพง วิสาหกิจเหล่านี้จึงมีเงินทองเหลือเฟือเพื่อมาปรนเปรอพนักงานและผู้บริหาร

และใช้สร้างภาพโฆษณาชวนเชื่อ โดยนัยหนึ่งก็เพื่อปกปิดการทุจริต การผูกขาด หรือการทำลายสิ่งแวดล้อม

นิทานของวิสาหกิจยักษ์ใหญ่

วิสาหกิจยักษ์ใหญ่เหล่านี้มักจะมาเล่านิทานหรือเรื่องดี ๆ ที่ตนทำ เช่น วิสาหกิจผลิตภัณฑ์สินค้าอุปโภคบริโภค ก็จะมีเรื่องเกี่ยวกับการสร้างโอกาสทำงานแก่ประชาชนในฐานะผู้จำหน่ายสินค้า โดยพูดให้โก้หรูว่า 'เราเติบโต ท่านก็เติบโต' เป็นต้น สำหรับวิสาหกิจโทรคมนาคมใหญ่แห่งหนึ่งก็คุยว่าตนได้ทำศูนย์ข้อมูลหมู่บ้าน และนำเสนอว่าชาวบ้านลงทุนเพียง 24,000 บาท จะมีรายได้เดือนละ 5,000 บาท และจะคุ้มทุนใน 2 ปี

มีวิสาหกิจคอมพิวเตอร์ผลิตสมองหรือหน่วยประมวลผลแห่งหนึ่งลงนามกับรัฐบาลเวียดนามว่า ตนจะไม่ทำธุรกิจที่ต้องจ่ายสินบนใดให้กับข้าราชการทุกระดับชั้น อากัปกริยาของวิสาหกิจดังกล่าวนี้ดู 'กว้าง' พอสมควร แต่เชื่อว่าเป็นแค่ 'ช้อยกเว้น' ไม่ใช่สรณะ เพราะเวียดนามอาจต้องรอวิสาหกิจนี้ แต่วิสาหกิจอื่นอีกมากมายในเวียดนามยังต้อง 'หยอดน้ำมัน' หาไม่ อะไร ๆ ก็ติดขัดไปหมด สู้คู่แข่งไม่ได้ จะให้วิสาหกิจเหล่านี้ 'ยอมตายประชิดป่าช้า' แล้วใครได้ประโยชน์ ไม่ใช่วิสาหกิจข้ามชาติดอกหรือ รัฐบาลหรือวิสาหกิจข้ามชาติโยนภาระปราบปรามการฉ้อราษฎร์บังหลวงให้กับวิสาหกิจเอกชนทั่วไปตั้งแต่เมื่อไหร่

วิสาหกิจใหญ่กับ NGO

มีข้อสังเกตอย่างหนึ่ง ก็คือ วิสาหกิจใหญ่ ๆ อาจทำงานกับ NGO ใหญ่ ๆ โดยเฉพาะ NGO ข้ามชาติ นัยว่าเป็นแบบคู่กัน (Tag team) NGO ก็ได้เงินมาทำงาน บ้างก็เชิญผู้บริหารวิสาหกิจใหญ่ ๆ มาเป็นกรรมการ เพื่อช่วยหาเงิน แต่ในอีกนัยหนึ่ง NGO ก็เป็นเครื่องมือทำดีให้กับวิสาหกิจใหญ่ ๆ ยิ่งกว่านั้นผู้บริหาร NGO ใหญ่ ๆ ก็มีโอกาสดูแล 'ลิ้มรสอ้าปาก' บ้างก็อาจมีโอกาสดูแลการเมือง เป็นสมาชิกรัฐสภาอันทรงเกียรติ หลังจากที่ได้ทั้งเงินทั้งกล่องมานานจากการรับจ้างทำดี

ลักษณะอย่างนี้อาจเรียกตามภาษิตไทยว่า 'น้ำพึ่งเรือ เสือพึ่งป่า'

แต่ก็อาจแสดงนัยว่าเป็นภาวะที่ยังยั้ง ก้าวคือโครงการพัฒนาต่าง ๆ ต้องอาศัยแต่วิสาหกิจใหญ่ ๆ มาอุปถัมภ์ NGO เองก็ไม่สามารถหาเงินสนับสนุนจากประชาชนทั่วไป และแน่นอนว่าวิสาหกิจใหญ่ ๆ ก็เชื่อว่าทำดีเป็นสรวง แต่ทำเพื่อการค้าส่งเสริมการขายเป็นสำคัญ เราควรมี NGO ประเภทตรวจสอบการทุจริตประพฤติมิชอบหรือการคุ้มครองผู้บริโภค เพื่อเป็นการตรวจสอบวิสาหกิจใหญ่น้อยหรือเจ้าหน้าที่ภาครัฐ

CSR สร้างอาชีพให้คนบางกลุ่ม

เราเห็นมูลนิธิ สมาคม ชมรม หรือเอ็นจีโอเกิดขึ้นทุกวัน องค์การเหล่านี้ย่อมตั้งขึ้นด้วยความปรารถนาดีซึ่งสมควรอนุโมทนาด้วย แต่ก็เชื่อว่าจะช่วยสร้างสรรคประโยชน์ได้อย่างมีนัยสำคัญ จำนวนที่เพิ่มขึ้นขององค์การเหล่านี้อาจกลับมีความสัมพันธ์เชิงผกผันกับความผาสุกของสังคมก็ได้ กล่าวคือยังมีองค์การเหล่านี้มากเท่าไร ยิ่งแสดงถึงความยุ่งเหยิงในสังคมและความทุกข์ของประชาชนมากเท่านั้น

ในอีกแง่หนึ่งการมีองค์การเหล่านี้เพิ่มขึ้นก็ยิ่งสร้างโอกาสทางอาชีพให้แก่บุคคลกลุ่มหนึ่ง ซึ่งทำงานโดยได้ 'ทั้งเงินทั้งกล่อง' บุคคลกลุ่มนี้หลายคนสามารถดำรงตนได้อย่างยั่งยืนชั่วชีวิต สังคมประสพการณ์ และกลายเป็นอาจารย์ผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชา CSR ในภายหลังได้อีก และนอกจากนี้ยังมีโอกาสผันตนเองไปทำงานการเมืองจากฐานมวลชนหรือจากภาพลักษณ์ที่สร้างขึ้นด้วยงาน CSR ในที่สุด

วิสาหกิจใหญ่ควรประชันอะไร

สิ่งที่ควรเป็นการแสดงถึง CSR ของวิสาหกิจใหญ่ ๆ (แต่แทบจะไม่เคยแสดงออกเลย) ก็ได้แก่ การประชันกันว่าวิสาหกิจของตนมีกระบวนการดำเนินงานอย่างไรที่แสดงถึงความโปร่งใสต่อผู้ถือหุ้นรายย่อย การประหยัดทรัพยากรจริง (โดยไม่ใช้ผู้บริหารอยู่อย่างราชา ใช้จ่ายกันอย่างสุดฟุ่มเฟือย) การไม่เอาเปรียบลูกจ้าง การไม่ร่วมใน ขบวนการติดสินบนเจ้าพนักงานในงานประมูล และการไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อน เป็นต้น

ถ้าจะดู CSR ของบริษัทมหาชน ก็ควรดูว่าวิสาหกิจเหล่านี้อยู่อย่าง

'ฟูฟ่า' เอาเงินประชาชนมาปรนเปรอผู้บริหารอย่างเหลือล้นโดยขัดกับหลักความพอเพียงหรือไม่ ผู้บริหารใช้สถานะของวิสาหกิจขนาดใหญ่ในการแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัวหรือไม่

นอกจากนี้ควรสังเกตว่าวิสาหกิจข้ามชาติรายใหญ่นั้น มีต้นทุนการผลิตแสนถูก ดังนั้น สิ่งที่ควรประชันเพื่อผู้บริโภคก็คืองวดราคาหรือลดราคามากกว่า เช่น กรณีคอมพิวเตอร์ หรือโทรคมนาคมที่กล่าวถึงในช่วงต้น หรือน้ำอัดลมที่ขายกันลิตรละ 25 บาทนั้น ต้นทุนค่าน้ำประปาเป็นเงินไม่ถึง 1 สตางค์ (ค่าน้ำประปาสำหรับประชาชนทั่วไปคิดละ 7.75 บาท) นี่แสดงว่าความมั่งคั่งไปสะสมอยู่ที่วิสาหกิจข้ามชาติขนาดใหญ่ เช่น ยี่ห้อของเครื่องดื่มน้ำอัดลมรายหนึ่งคือ โค้ก มีมูลค่าสูงกว่างบประมาณแผ่นดินไทยถึงประมาณ 1.5 เท่า <2>

กรณีบริษัทจัดอันดับนานาชาติ

ข้อที่น่าสนใจเกี่ยวกับบริษัทจัดอันดับเครดิตซึ่งมักเป็นวิสาหกิจข้ามชาติ ก็คือ บริษัทเหล่านี้มีจำนวนน้อยมาก ทั่วโลกมีจำนวนประมาณ 70 แห่ง (ดูรายละเอียดได้ที่ http://www.defaultrisk.com/rating_agencies.htm) กรณีนี้บริษัทจัดอันดับเครดิตอาจถือเป็นธุรกิจที่ผูกขาดหรือไม่ ที่น่าสังเกตก็คือบริษัทจำนวนมากตั้งอยู่ในสหรัฐอเมริกา บริษัท Lehman Brothers ซึ่งล้มละลายไปแล้ว ก็เคยดำเนินธุรกิจจัดอันดับเครดิตเช่นกัน

ยิ่งกว่านั้น จะเห็นได้ว่า ไม่มีมาตรการใด ๆ ในการควบคุมหรือลงโทษบริษัทจัดอันดับเครดิตนานาชาติเหล่านี้หากดำเนินการผิดพลาดหรือ "ซัดสายตา" ผู้คนในวงการเงินแต่อย่างใด อาศัยเพียงกลไกตลาดเป็นหลักในการควบคุม กล่าวคือ หากประสบปัญหา ก็อาจจะไม่ได้รับการยอมรับและไม่มีใครจ้างในที่สุด

การไม่มีมาตรการควบคุมโดยเฉพาะการควบคุมด้าน Soft Laws ในฐานะวิชาชีพวิเคราะห์วิจัย และการไม่มีการตรวจสอบผลการจัดอันดับเครดิตของบริษัทเหล่านี้ จนทำให้สถาบันการเงินหลายแห่งล้มละลายในช่วงที่ผ่านมา แสดงว่ากิจการของวิสาหกิจข้ามชาติ ก็เชื่อว่าจะมีมาตรฐานเสมอไป สังคมหรือประเทศกำลังพัฒนาทั้งหลายจึงควรมีมาตรการในการคุ้มครอง

ผู้ใช้บริการหรือผู้ที่ถูกจัดอันดับเครดิตเช่นกัน และโดยเฉพาะอย่างยิ่งการ
ทวงความยุติธรรมของผู้ซื้อหน่วยลงทุนในตลาดหลักทรัพย์ที่หลงเชื่อตามการ
จัดอันดับเครดิตที่ไม่ได้มาตรฐานนั่นเอง

โดยสรุปแล้ววิสาหกิจข้ามชาติ ก็ 'ต้อง' มี CSR หรือความ
รับผิดชอบต่อผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย จะละเมิดกฎหมายไม่ได้ ส่วนการ
อาสาทำดีถือเป็นสิ่งที่ 'ควร' ทำ ภาวะที่มีความรับผิดชอบต่อผู้เกี่ยวข้อง
ได้ก็ต้องมีระบบตรวจสอบที่ดีทั้งจากหน่วยราชการที่เกี่ยวข้อง องค์กร
อิสระ NGO และสังคมโดยรวม

อ้างอิง

- <1> โปรดดูรายละเอียดที่ สถาบันคีนันสรุปรายงาน
ผู้เข้าร่วมสรุปไว้
- <2> โปรดดูรายละเอียดได้ที่
<http://www.millwardbrown.com/Sites/optimor/Media/Pdfs/en/BrandZ/BrandZ-2008-Report.pdf>

CSR กับ การโฆษณา

การมี CSR ที่แท้จริงนั้น ยังรวมความถึงการ
โฆษณาสินค้าและบริการที่ควรให้ข้อมูลตามจริงและไม่มี
ลักษณะหลอกลวง

ทุกวันนี้มีความพยายามโฆษณาให้คนทำดีและให้มี CSR แต่ก็นำ
แปลกว่า สังคมของเรามี CSR ประสาอะไร จึงปล่อยให้มีการโฆษณา
หลอกลวงประชาชนอยู่มากมาย

โฆษณาที่เห็นในท้องตลาดจำนวนมากบรรยายสรรพคุณเกินจริง
เข้าข่ายการกระทำผิดกฎหมายการคุ้มครองผู้บริโภค และถือเป็นการละเมิด
ต่อผู้บริโภค แต่เรากลับเห็นกันอยู่ทั่วไปในโทรทัศน์ วิทยุหรือสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ